

**HORDALAND,
SOGN OG FJORDANE
STATSADVOKATEMBETER**

INSPEKSJON AV POLITIETS ARBEID MOT ARBEIDSLIVSKRIMINALITET

*Statsadvokatene i Hordaland, Sogn og Fjordanes
inspeksjon av Vest politidistrikt*

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	3
1.1	Bakgrunnen for inspeksjonen.....	3
1.2	Sammenfall med inspeksjon SØMA.....	3
1.3	Metodikk.....	4
2	Overordnet gjennomgang av politiets innsats mot A-krim.....	5
2.1	Rutinegjennomgang.....	5
2.2	Organisering og samarbeid.....	6
2.2.1	A-krimssenteret og A-krimavsnittet.....	6
2.2.2	Økonomiavsnittet.....	7
2.2.3	Samarbeidet Politi – A-krimssenteret.....	8
3	Saksgjennomgang.....	10
3.1	Innledning.....	10
3.2	Enkeltsaker anmeldt av skatteetaten.....	10
3.3	Enkeltsaker innmeldt av politiet.....	13
4	Oppsummering og anbefalinger.....	15

1 Innledning

1.1 Bakgrunnen for inspeksjonen

Bakgrunnen for inspeksjonen er Riksadvokatens brev av 04. februar 2022 til statsadvokatene, hvor det blant annet er vist til regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet, tiltak 33:

"Politiet og påtalemyndigheten skal prioritere innsatsen for å etterforske og føre for retten lovbrudd som er av alvorlig karakter, eller som ikke anses å kunne sanksjoneres tilstrekkelig gjennom forvaltningssporet.

Riksadvokaten skal styrke sin fagledelse på økonomisk kriminalitet, herunder arbeidslivskriminalitet, og bidra til å øke statsadvokatembetenes og politidistriktenes kompetanse og innsats for å bekjempe denne typen kriminalitet."

For å oppfylle regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet ga riksadvokaten føringer om at politiets innsats mot arbeidslivskriminalitet skulle prioriteres ved statsadvokatenes inspeksjoner i 2022, i brev av 27. september 2021.

I nevnte brev av 04. februar 2022 fremgår det at statsadvokatenes fagledelse på arbeidslivskriminalitet i 2022 skulle gjennomføres ved en kombinasjon av saksgjennomgang, samtaler med relevant personell, og en rutinegjennomgang (skrevne og uskrevne rutiner).

1.2 Sammenfall med inspeksjon SØMA

På tidspunktet for Riksadvokatens brev, var vi allerede i gang med inspeksjon av seksjon for etterforskning av økonomi, miljø og arbeidsmarkeds kriminalitet (SØMA). SØMA er inndelt i tre avsnitt, Økonomiavsnittet, Miljøavsnittet og A-krimavsnittet, hvor A-krimavsnittet i all hovedsak er politiets bidrag inn i A-krim senteret.

Deler av det arbeidet som var påbegynt ble vurdert som relevant også for inspeksjon av A-krim.

I brev sendt Vest politidistrikt 20. april 2021 etterspurte og mottok vi blant annet organisasjonskart av SØMA, herunder A-krim senteret, bemanningsoversikt for SØMA med angivelse av den enkeltes organisatoriske plassering og rolle, herunder dem som er tilknyttet A-krim senteret. Videre ble etterspurt og mottatt straffesaksinstruks (trekkregler) for alle økonomiske-, miljø- og arbeidslivskriminalitetssaker, samt alt lokalt instruksverk for arbeidet med denne type saker for påtale, SØMA, A-krim senteret og ev andre som arbeider med de aktuelle saksområdene.

Tidlig i 2022 gjennomførte vi samtaler med relevant personell tilknyttet SØMA, inkludert personell tilknyttet A-krimavsnittet og A-krim senteret.

Foreliggende inspeksjonsrapport må nødvendigvis bli noe overlappende med vår rapport etter inspeksjon av SØMA.

1.3 Metodikk

I samsvar med riksadvokatens føringer har vi gjennomført inspeksjonen ved gjennomgang av enkeltsaker, samtaler med relevant personell og gjennomgang av politidistriktets rutiner. Saksgjennomgangen har vi utført i samsvar med riksadvokatens utarbeidede spørsmål med veileder. Samtalene med relevant personell har vi dels "gjenbrukt" fra vår inspeksjon av SØMA, hvor A-krimavsnittet og A-krimcenteret var omfattet, og dels gjennomført nye idet vi så at det var behov for noen ytterligere avklaringer. I tillegg har vi gjennomgått de innhentede relevante rutiner som straffesaksinstruksen for Vest politidistrikt, A-krim samarbeidsavtale mv.

Rapporten er delt inn i pkt 2 overordnet gjennomgang av politidistriktets innsats mot A-krim, pkt 3 saksgjennomgang og pkt 4 oppsummering og anbefalinger. Inndelingen er valgt basert på riksadvokatens veileder hvor de overordnede spørsmål søkes besvart i pkt 2 og spørsmålene knyttet til iverksettelse av etterforskning i pkt 3.

Inspeksjonen er gjennomført av statsadvokat Benedicte Hordnes og statsadvokat May-Britt Erstad.

2 Overordnet gjennomgang av politiets innsats mot A-krim

2.1 Rutinegjennomgang

Det følger av gjeldende straffesaksinstruks for Vest politidistrikt at saksansvaret for egeninitierte A-krim saker tilligger Felles enhet for Etterretning og Etterforskning (FEE) – seksjon for økonomi-, miljø og arbeidslivskriminalitet (SØMA). I tillegg fremgår det at seksjonen har saksansvar for overtredelser av de fleste straffebud som anses omfattet av A-krim, som eksempelvis straffeloven §§ 378-381 (skattesvik) og §§ 392-393 (alle regnskapsovertredelser), samt spesiallovgivningen innen arbeidslivet så som arbeidsmiljøloven.

Utover det ovennevnte er det ikke gitt noen egen definisjon av hva som anses som A-krim saker i straffesaksinstruksen. Vi har imidlertid fått opplyst at politiet definerer arbeidslivskriminalitet slik:

"Arbeidslivskriminalitet innebærer handlinger som bryter med norske lover om lønns- og arbeidsforhold, trygder, skatter og avgifter, gjerne utført organisert, som utnytter arbeidstakere eller virker konkurransevridende og undergraver samfunnsstrukturen."

Definisjonen er opplyst hentet fra Regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet, og er den samme som Økokrim benytter jf nedenfor under pkt 3.1, hvor det er referert til politiets begrunnelse for valg av saker for oversendelse.

Den nærmere håndteringen av A-krim saker er ikke beskrevet i straffesaksinstruksen, men det foreligger skriftlige dokumenter som "Lokal handlingsplan 2022" for A-krim senteret i Bergen, "Felles styringsmodell for a-krim samarbeidet" (sist revidert 01.10.2021) og en "Innføringsplan, revidert styringsmodell, for A-krim senteret i Bergen" (datert 07.12.2021). I tillegg har Vest politidistrikt ved leder for A-krim avsnittet muntlig redegjort for hvordan de håndterer A-krim sakene. Beskrivelsen gjengis slik den er forstått her:

Kunnskapsgruppen i Bergen utarbeider jevnlig, både basert på innkomne tips og etter bestilling fra Lokal koordineringsgruppe (LKG), etterretningsoppsummering, såkalt ESUM. ESUM kan utarbeides vedrørende enkeltpersoner, foretak eller for hele bransjer av interesse. De utarbeidede ESUM gjennomgås og vurderes av LKG i møter, hvor samtlige samarbeidspartnere NAV, Skatteetaten, Arbeidstilsynet og politi/påtale. Påtale er representert ved både A-krim juristen og fagleder ved FEP, seksjon for organisert kriminalitet og økonomi, miljø og arbeidslivskriminalitet.

Gjennomgangen og vurderingen av om, og eventuelt hvordan, en ESUM skal følges opp, besluttes i det nevnte LKG-møte. Dersom det besluttes å agere på en ESUM, så kan det gjøres enten forvaltningsmessig, ved at den enkelte fagetat følger opp, eller strafferettslig ved at politiet følger opp.

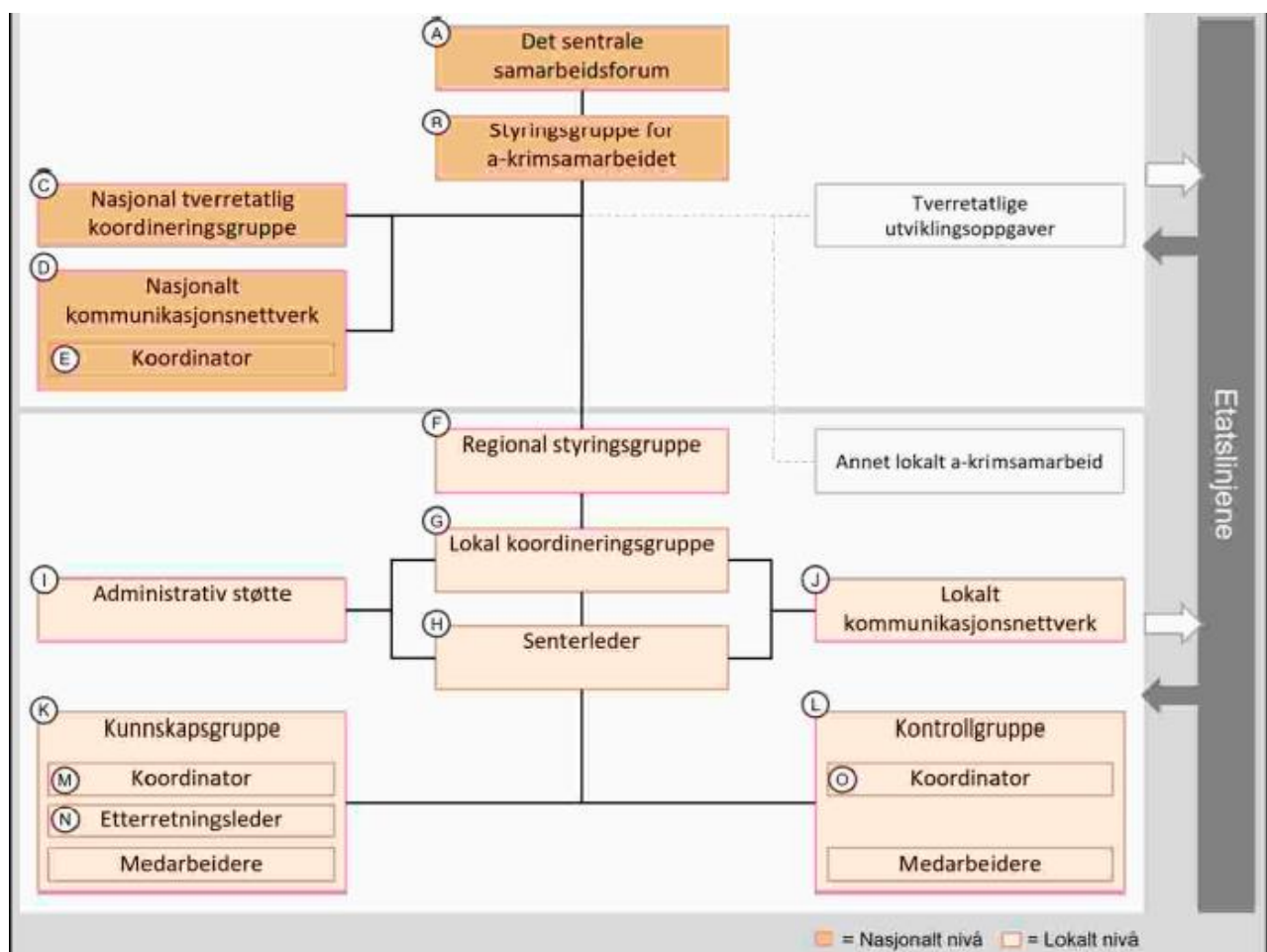
Vest politidistrikt har ikke egne rutiner som pålegger påtale/etterforskning å vurdere behovet for bistand fra kontrolletatene under etterforskningen, dog er det opplyst at dette vurderes av ledelsen i samråd med etterforsker/påtaleansvarlig i den enkelte sak.

Vest politidistrikt har ikke utarbeidet skriftlige rutiner for avdekke potensielle A-krim saker, utover de sakene som kommer inn via A-krim senteret og eventuelt, hvis etterforskning iverksettes, følges opp av A-krim avsnittet. Vi har heller ikke fått muntlig informasjon som tilsier at det er etablert kriterier eller en definisjon som følges initialt for å avdekke om en sak anses å være en A-krim sak eller ikke.

2.2 Organisering og samarbeid

2.2.1 A-krim senteret og A-krim avsnittet

A-krim senteret er innrettet i samsvar med "Felles styringsmodell for a-krim samarbeidet", sist revidert 01.10.2021, og har etablert en beslutningsstruktur i samsvar med nevnte modell:

A-krimavsnittet er en del av seksjon SØMA (seksjon for etterforskning av økonomisk-, miljø- og arbeidslivskriminalitet) og består av totalt syv tjenestepersoner og en sivilt ansatt, inkludert avsnittsleder. A-krimavsnittet er Vest politidistrikts bidrag inn i A-krim samarbeidet. Vest politidistrikt leverer altså fire tjenestepersoner utover det samarbeidsavtalen fastslår som minstetilstedeværelse.

Samtlige tjenestepersoner tilknyttet A-krimavsnittet er operative og går skifttjeneste og skal delta på aksjoner i senterets regi.

Vest politidistrikt har en påtalejurist tilknyttet FEP, seksjon for organisert kriminalitet og økonomi, miljø og A-krim som fungerer som fast A-krim jurist. Vedkommende følger i tillegg opp en ordinær SØMA-portefølje, hvilket betyr at vedkommende ikke er avsatt 100% til A-krim senteret. Det er anslagsvis 10 påtalejurister som er fast tilknyttet SØMA, inkludert A-krimjuristen.

A-krim juristen deltar på de fleste møter, herunder har vedkommende fast deltakelse på møtene i lokal koordineringsgruppe (LKG), FOKUS-gruppe møter og interne A-krim avsnittsmøter. A-krim juristen vurderer potensielle nye saker, og følger opp og bistår A-krimavsnittet og A-krim senteret i de juridiske spørsmål som oppstår.

Med unntak av når A-krim juristen er tilstede på møter, er vedkommende fysisk plassert sammen med de øvrige påtalejuristene tilknyttet FEP, seksjon for organisert kriminalitet og økonomi, miljø og A-krim. Vedkommende har således et fagmiljø rundt seg, og kan både formidle informasjon og diskutere problemstillinger vedkommende er involvert i, til og med de rundt seg. På den annen side er juristen da som hovedregel ikke tilgjengelig i det fagmiljøet der etterforskerne befinner seg og kan følgelig ikke bidra daglig i fagmiljøet der. Avstanden mellom politihuset og A-krim senteret er kort med ca fem minutters gange mellom.

Tilbakemeldingene tilsier at ordningen med en fast A-krim jurist fungerer godt. Siden vedkommende er tilknyttet FEP, seksjon for organisert kriminalitet og økonomi, miljø og A-krim, vil A-krim juristen nesten uten unntak være en erfaren påtalejurist, hvilket vurderes å være en fordel.

Anslagsvis benytter A-krim juristen ca 30% av tiden til oppfølging av A-krimavsnittet og A-krim senteret, hvilket ble opplyst at var for lite tid.

Vi har fått opplyst at saker som defineres som A-krim etterforskes både ved A-krimavsnittet og ved økonomiavsnittet, samt at de større sakene i hovedsak etterforskes ved økonomiavsnittet, grunnet at det er der kompetansen og ressursene best ligger til rette for å foreta lengre og mer krevende etterforskninger.

2.2.2 Økonomiavsnittet

Økonomiavsnittet er seksjon SØMAs største avsnitt og hadde pr medio september 2022 15 medarbeidere, inkludert avsnittsleder. Disse er fordelt på sivile spesialetterforskere, politiutdannede og en sivil medarbeider. Majoriteten av medarbeiderne er meget erfarne.

Inntaksverktøyet for alle saker ved SØMA er "Silen" som er tilknyttet økonomiavsnittet. "Silen" består av et team, hvor tre politiutdannede etterforskere og en revisorutdannet spesialetterforsker ledes av en politifaglig etterforskningsleder (PEL) og en fast jurist fungerer som såkalt silingsjurist. Samhandling/arbeidsfordeling mellom saksukehavende jurist og silingsjuristen er beskrevet i intern rutine av 24. august 2020.

Alle saker som kommer inn til SØMA gjennomgås i utgangspunktet av "Silen" og saksukehavende jurist og/eller silingsansvarlig avgjør om saken skal henlegges eller etterforskes ytterligere, og i så fall, om saken skal etterforskes og avgjøres av "Silen" (gjelder saker som kun fordrer enkle og raske etterforskningskritt), eller om den skal sendes videre (gjelder saker som krever noe mer).

Her finner vi grunn til å nevne den krevende ressursituasjonen med en åpenbart for liten kapasitet ved etterforskningsseksjonen, jf vår inspeksjon av SØMA. Dette vil nødvendigvis få betydning for kapasiteten til å etablere, følge opp og etterforske større A-krim saker. Hvorvidt det skal etableres straffesak kan, slik vi oppfatter det, bli preget av ressursituasjonen i SØMA slik at saker med potensiale for etterforskning kan besluttes fulgt opp i forvaltningssporet av den enkelte kontrolletat i stedet, jf straffeprosessloven § 71 a.

2.2.3 Samarbeidet Politi – A-krim senteret

Den nye styringsmodellen "felles styringsmodell for A-krim samarbeidet" av 1.10.21 sine presiseringer av hva politiets rolle er, herunder at politiet skal levere etterretning til A-krim senteret, etterforskerkapasitet og operativ kapasitet, er i samtaler trukket frem som gode presiseringer.

Slik vi oppfatter det, fungerer samarbeidet mellom A-krimavsnittet (Vest politidistrikt) og A-krim senteret bedre enn tidligere.

Utfordringene har tidligere særlig vært knyttet til de eksisterende "skottene" som oppstår som følge av taushetsplikts problematikk mellom de forskjellige bidragsyterne inn i A-krim senteret (NAV, Skatteetaten, Arbeidstilsynet og politiet). Vi har fått beskrevet at A-krim senteret har en detaljert oversikt over hva som kan deles av informasjon og hva som må holdes tilbake. Det er også beskrevet utfordringer grunnet det faktum at de forskjellige bidragsyterne inn i A-krim senteret har et annet beviskrav enn det strafferettslige.

A-krim senterets samlokalisering er trukket frem som positivt.

I den grad vi oppfatter frustrasjon, så knytter dette seg til at enkelte medarbeidere synes å være av den oppfatning at det er liten vilje til å følge opp innkomne tips og at det i for liten grad etableres straffesaker. Samtidig ønsker A-krim senteret at politiet skal bidra mer, hvilket blant annet kommer til uttrykk i diskusjoner om sporvalg, altså om saken skal følges forvaltningsmessig eller i straffesporet.

3 Saksgjennomgang

3.1 Innledning

Vi fikk tilsendt en liste fra riksadvokaten med 16 saksnumre hvor anmeldelsene var mottatt fra Skatteetaten. I tillegg ba vi politiet om å velge ut og oversende *minst* tre enkeltsaker som politidistriktet definerte som A-krim saker, samt begrunne hvorfor sakene ble definert som A-krim saker.

Fire av de 16 tilsendte sakene knyttet seg i realiteten til to saker, mens en av sakene var identisk med en av de sakene politiet meldte inn. Totalt har vi altså gjennomgått 16 enkeltsaker.

Vest politidistrikt oversendte tre saker i slutten av september 2022, og begrunnet antallet i at to av sakene var omfattende. Det ble opplyst at det ved utvelgelse av saker var tatt utgangspunkt i riksadvokatens føringer i mål- og prioriteringsrundskrivet for 2022:

Arbeidslivskriminalitet utgjør en alvorlig trussel mot både arbeidstakere, virksomheter og samfunnet som sådan. Fenomenet omfatter en lang rekke ulike sakstyper, og riksadvokaten understreker viktigheten av en aktiv og målrettet innsats. De som arbeider med fagfeltet må sette seg inn i situasjonsbeskrivelsen fra NTAES.³³ Det skal også i 2022 rettes oppmerksomhet mot ulovlig bruk av utenlandsk arbeidskraft, menneskehandel, tvangsarbeid, systematisk trygdemisbruk og fiktiv fakturering.

Samt definisjon på arbeidslivskriminalitet som Økokrim bruker:

Arbeidslivskriminalitet er handlinger som bryter med norske lover om lønns- og arbeidsforhold, trygder, skatter og avgifter, gjerne utført organisert, som utnytter arbeidstakere eller virker konkurransevridende og undergraver samfunnsstrukturen.

I det følgende vil vi under pkt 3.2 oppsummere saksgjennomgangen av de 13 sakene anmeldt av Skatteetaten. Under pkt 3.3 redegjør vi for de tre sakene meldt inn av politiet, inkludert den ene saken som også var anmeldt av skatteetaten, men slik at vi begrenser oss til å påpeke det som var særskilt for disse sakene. Sakene mottatt fra politiet var dessuten av et så vidt omfang at våre merknader er gjort med det forbehold at det kan være informasjon vi ikke kjenner til i den enkelte sak.

3.2 Enkeltsaker anmeldt av skatteetaten

Som kort redegjort for over under punkt 3.2.2 vurderes alle anmeldelser som faller innunder SØMAs ansvarsområde av silingsjuristen. Vedkommende foretar en førstevurdering av om saken skal henlegges eller ikke, herunder henlegger i så fall vedkommende saken direkte. Skal saken etterforsker sendes den videre til "Silen" hvor den politifaglige etterforskningslederen (PEL) skriver et etterforskningsnotat inn i saken. De enkle sakene som skal etterforskes, vurderes så av påtaleansvarlig saksjurist. De større sakene sendes avsnittsleder økonomi og

fagleder påtale økonomi som vurderer spørsmålet i ledermøter. Beslutningen om etterforskning skal iverksettes eller ikke, tas således av påtaleansvarlig jurist.

De 13 sakene som her gjennomgås, jf ovenfor under pkt 4.1, er alle etterforsket ved økonomiavsnittet, og vi har ikke sett noen saker hvor saken er avgjort ved FSI.

De fleste gjennomgåtte sakene er anmeldt av Skatteetaten. De få sakene som ikke er det, fordeler seg på en anmeldelse fra bostyrer, en anmeldelse fra kemnerkontoret og en anmeldelse hvor styremedlemmer selv anmeldte eget selskap.

Hvorvidt de gjennomgåtte anmeldelser gir grunn til å tro at saken går inn under samlebegrepet A-krim eller ikke, vil etter vår oppfatning avhenge noe av hvordan begrepet A-krim defineres. Defineres dette vidt nok, vil i prinsippet alle sakene omfattes. Flere av sakene vi har gjennomgått gjaldt imidlertid enkeltmannsforetak/personlige selskap hvor det straffbare forhold har bestått i skatteunndragelse, regnskapsovertredelser mv. til egen personlige vinning. Dette er saker som etter vår mening ikke bør være omfattet av de sakene som skal etterforskes av A-krimssenteret.

Ut fra våre vurderinger synes subsumpsjonen i anmeldelsene gjennomgående korrekt.

Det var i flere saker ikke mulig å lese ut fra BL om politiet hadde gjort undersøkelser knyttet til anmeldte/de involverte i saken, herunder hvilke undersøkelser som eventuelt var gjort. Dog med det unntak at det i flere saker fremgikk at anmeldte var registrert med saker fra tidligere. Vi valgte derfor å kontakte politiet for å få et bedre grunnlag til å kunne besvare disse spørsmålene. Slik vi oppfatter det, undersøker politiet tilnærmet alltid om anmeldte/de involverte er straffet tidligere, og om de har verserende eller henlagte saker på seg, ved søk i BL og i en del tilfeller også ved søk i Indicia. Som det vil kunne leses ut av foranstående, synes notoriteten over de foretatte undersøkelser godt ivaretatt i de tilfeller vedkommende er omhandlet i politiets registre som BL eller Indicia. Det synes imidlertid å være et forbedringspotensiale for de tilfeller hvor undersøkelsene har vist at vedkommende ikke er registret i politiets systemer.

For så vidt gjelder undersøkelser opp mot EFE og Valutaregisterert, så gjøres dette i de tilfeller hvor det er grunnlag for det, men også for disse undersøkelsene foreligger et forbedringspotensiale hvor undersøkelsene har negativt resultat, jf ovenfor.

Ingen av de gjennomgåtte sakene har sitt utspring i A-krimssenteret.

De mottatte anmeldelser synes i de fleste tilfeller underbygget med tilstrekkelig dokumentasjon. I de tilfellene informasjon mangler eller det er behov for avklaringer knyttet til anmeldelsen eller den mottatte informasjon, er politiet aktive og i kontakt med Skatteetaten for nødvendige avklaringer og/eller tilsendelse av ytterligere informasjon/dokumentasjon.

Vi har ikke funnet opplysninger i sakene som tilsier at det har vært fare ved opphold ift sikring av bevis eller verdier, utover den fare ved opphold som det vil være i enhver sak hvor inndragning kan bli aktuelt.

Det er kun en av de gjennomgåtte anmeldelsene som er henlagt uten at det ble iverksatt etterforskning. Den aktuelle saken ble henlagt under henvisning til straffeprosessloven § 71 c). Årsaken var at anmeldte allerede var tiltalt i en større narkotikasak hvilket ville medført at den økonomiske saken kun ville gitt et marginalt tillegg i straff. I tillegg var det lagt vekt på økonomiavsnittets ressursituasjon. Beslutningen synes på dette grunnlag adekvat begrunnet.

Økonomiavsnittet er slik organisert at samtlige saker gjennomgås innledningsvis av påtale og etterforsker som foretar en grovsortering, hvoretter det utarbeides et etterforskningsnotat i de sakene som skal etterforskes, jf ovenfor hvor "Silen" er omtalt. Etterforskningsnotatet inneholder blant annet aktuelle gjøremål i den enkelte sak. I de mindre sakene anses dette tilstrekkelig til at etterforskningsplan kan sies å foreligge, særlig under henvisning til at de mindre sakene vanligvis etterforskes av en etterforsker som da vil ha ansvar for å utføre gjøremålene som fremgår av etterforskningsnotatet.

I flere av de større sakene er det opprettet Indicia-prosjekt, hvor det blant annet ligger inne beslutningslogger som viser hvem som har vært tilstede og hva som ble besluttet på det enkelte møte. Med få unntak har vi ikke funnet etterforskningsplaner slik disse kan genereres i Indicia, eller andre dokumenter kalt etterforskningsplan, utover det forannevnte etterforskningsnotatet. I noen av disse er det vanskelig å lese ut av systemene hvem som har ansvar for å utføre det enkelte gjøremål. På tross av at oppgavene er fordelt og beslutningsloggende viser hvem som har vært tilstede og hva som er besluttet, savner vi en mer lik etterforskningsplan i de større saken hvor det vurderes å være behov for en slik. Etterforskningsplan kan genereres i Indicia, lagres og oppdateres med jevne mellomrom. Dersom dette gjøres i de sakene hvor det opprettes Indicia-prosjekt, vil sannsynligvis planen i seg selv fungere bedre for politiet, samtidig som etterprøvbareheten forenkles.

Gjennomgående settes det ikke frister for når det enkelte gjøremål skal være utført. Slik vi forstår det, synes dette dels begrunnet i det faktum at økonomiavsnittet har svært begrenset etterforskningskapasitet, og at fastsettelse av frister således vil være uten realitet. Dels synes det begrunnet i at det ikke oppleves nødvendig å fastsette frist.

Påtale syntes i de fleste saker involvert i vurderingen av hvilke gjøremål som skal utføres. Hva saken gjelder og hvilke straffbare forhold som skal etterforskes fremgår i de fleste tilfeller av etterforskningsnotatet. I noen få tilfeller fremgår dette av beskrivelse/status/nå-situasjon i Indicia. I noen av de større sakene er det utarbeidet arbeidssiktelse. Unntaksvis har vi sett at sakens fremdrift har lidt under påtales manglende respons på utarbeidelse av arbeidssiktelse, og/eller avklaring av sakens juridiske problemstillinger. Vi har kun sett hypoteser utarbeidet i en av de større sakene. I de mindre sakene anser vi det ikke nødvendig at det utarbeides hypoteser, jf særlig at dette er økonomiske saker hvor det gjennomgående er skatteetaten som anmelder. Det fremgår i noen tilfeller at politiet har avgrenset/skjært saken til, hvilket medfører at vi anser at politiet de facto har foretatt en vurdering av hvilke straffebud som er relevant, uten at det er funnet nedtegnelser utover dette.

Politiets etterforskning tar gjennomgående utgangspunkt i anmeldelsen og de opplysninger som der fremgår, herunder den informasjon som er mottatt sammen med anmeldelsen. Basert på funn i to saker legger vi til grunn at politiet undersøker om det er andre enn anmeldte som

står bak firmaer eller enkeltpersoner som fremstår som anmeldt. I en av sakene er det avdekket at anmeldte ikke var reell eier, kun stråmann for samboer/ektefelle, og i en sak hadde anmeldte brukt stråmenn i andre selskaper.

Flere av sakene har samlet sett for dårlig fremdrift. Flere saker blir liggende ubehandlet før etterforskning iverksettes, etterforskningen strekker seg over lang tid og saker kan bli liggende ubehandlet hos påtale før avgjørelse tas. Til dette kommer også at vi har sett eksempler på saker som returneres for ytterligere etterforskning etter lang "liggetid" hos påtale.

Politiets etterforskning har i de fleste saker bestått av gjennomgang av anmeldelsen med vedlegg, samt innhenting av eventuell ytterligere informasjon og kontoopplysninger. I tillegg er det foretatt avhør av mistenkte/siktede (også i utlandet) og aktuelle vitner. I en sak har politiet foretatt spaning og gjort undersøkelser av ulike adresser. I noen få saker har politiet gått til pågripelse av siktede.

Vi har ikke grunnlag for å si at det er ytterligere etterforskningsskritt som burde være gjort i de sakene som er påtaleavgjort, ei heller at det er gjort overflødige etterforskningsskritt. Her understrekes at av de sakene vi har gjennomgått er kun tre av sakene påtaleavgjort og flere av de større sakene så omfattende at det ikke er mulig å besvare disse spørsmålene fullt ut tilfredsstillende.

Politiet har i de fleste sakene benyttet tvangsmidler i form av utleveringspålegg for innhenting av kontoopplysninger, i noen saker også ransaking, beslag og fengsling.

3.3 Enkelt saker innmeldt av politiet

Kort omtale av de tre sakene vi fikk oversendt fra politiet:

- Grove NAV-bedragerier begått under Covid-19 pandemien. Forholdet ble anmeldt av NAV kontroll Vest. Det foreligger dom i saken, hvor daglig leder i et transportselskap ble domfelt i samsvar med anmeldelsen, samt for selvvask. Saken ble etterforsket av A-krimavsnittet.
- Fiktiv fakturering anmeldt både av politiet ved A-krimavsnittet og av Skatt Vest. Det er tatt ut tiltale mot flere personer knyttet til ulike foretak, der de ble tiltalt for bla grovt skattesvik, grov regnskapsovertredelse, grovt heleri, jf. § 79 c - som organisert gruppe. Saken springer ut av A-krimavsnittet og ble delvis etterforsket ved A-krimavsnittet, og senere ved Økonomiavsnittet.
- Multikriminalitet i virksomheter med svart arbeid og svart omsetning, der utbyttet blant annet reinvesteres i eiendom som leies ut. Sakens kjerne er omsetning tilhørende verksteder og restauranter som er holdt utenfor regnskap og selskapenes konti. Forholdet ble gjort kjent for politiet av Skatteetaten. Det er tatt ut tiltale mot flere personer for grov økonomisk utroskap, grovt heleri, grov hvitvasking, grovt bedrageri, dokumentfalsk, grov regnskapsovertredelse mv. Saken ble etterforsket ved Økonomiavsnittet.

Vi deler politiets vurdering om at sakene faller innunder A-krim. Anmeldelsene synes gjennomgående godt begrunnet og subsumsjonen vurderes som korrekt. I samtlige av de tre sakene var beslutningen om å iverksette etterforskning tatt av den påtaleansvarlige.

De innmeldte sakene fra politiet skiller seg vesentlig i omfang fra sakene gjennomgått under pkt 3.2. Dette kommer også til uttrykk ved at det i sakene er etablert prosjekter i Indicia, og vi har fått opplyst at de i samtlige saker er utarbeidet etterforskningsplaner. Den påtaleansvarlige har vært involvert i utarbeidelsen av etterforskningsplanene, og saken har i det enkelte tilfellet vært klart og tydelig definert for etterforskningsteamet.

Hvorvidt etterforskningsplanen har inneholdt konkrete frister for ferdigstilling av det enkelte gjøremål og etterforskningen som sådan, synes imidlertid mer uklart. Fremdriften i to av sakene burde være bedre. Her antar vi at mer systematisk bruk av konkrete frister, både for det enkelte gjøremål i etterforskningen og for ferdigstilling av etterforskningen som sådan, i en etterforskningsplan som jevnlig revideres kan bidra til bedre fremdrift. I motsatt fall legger vi til grunn at det vil fremgå av etterforskningsplanen hvorfor det har vært nødvendig å fastsette ny frist.

I disse sakene har politiet foretatt planlagte aksjoner, etter å ha innhentet ransakingsordre fra retten og pågrepet de mistenkte for avhør mv., samt i en av sakene også etter å ha benyttet spaning først. Tvangsmiddelbruken synes således mer utstrakt i disse sakene. Vi har ikke grunnlag for å si at det er gjort overflødige etterforskningskritt i noen av sakene. I en av sakene var det etterforskningskritt som i retrospekt burde ha vært gjort underveis – dog ble ikke dette ansett til hinder for tiltale i saken.

4 Oppsummering og anbefalinger

A-krim begrepet er svært vidt definert, noe som etter vår vurdering medfører at for mange saker, og saker som ikke fremstår som "egentlige" A-krim saker, omfattes. Vårt inntrykk i samtaler med politiet tilsier at majoriteten av sakene omtalt under pkt 3.2 heller ikke ble ansett som A-krim saker, men som mer ordinære økonomisaker. En ytterligere nasjonal presisering av begrepet vil gjøre det lettere for politiet å prioritere de "egentlige" A-krim sakene, og å sørge for en god oppfølging av disse.

Det antas at mer aktiv bruk av etterforskningsplaner med konkrete fastsatte frister vil kunne bidra til bedre fremdrift i den enkelte sak. Samtidig finner vi grunn til å understreke at omfanget av etterforskningsplanen kan tilpasses behovet i den enkelte sak ut fra sakens omfang og kompleksitet. God saksstyring forutsetter at A-krimjuristen har tilstrekkelig avsatt kapasitet, det vil si lette i annen portefølje og anledning til å følge opp A-krim senteret.

Vi har fått opplyst at det tidvis under Covid-19 pandemien var svært lite personell tilstede ved A-krim senteret og at det denne perioden var mindre saker enn tidligere. Med nå fullbemannet A-krim senter, og under forutsetning av at SØMA styrkes på etterforskningssiden, antar vi at forholdene ligger til rette for å få til mye bra fremover i oppfølgingen av A-krim saker.

Eirik Stolt-Nielsen
førstestatsadvokat

Benedicte Hordnes
statsadvokat

May-Britt Erstad
statsadvokat